

**TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS**

VOLUME 7 / 2024

LABOR ECONOMIC

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ilmiy elektron jurnali

**LABOR ECONOMICS AND
HUMAN CAPITAL**

scientific electronic journal

2025-yil 4-son

Volume 4, Issue 4, 2025

**MEHNAT IQTISODIYOTI
VA INSON KAPITALI**
ISSN: 3030-3117

LABORECONOMICS.UZ

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

№ 4-2025

**ЭКОНОМИКА ТРУДА И ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ
КАПИТАЛ**

LABOR ECONOMICS AND HUMAN CAPITAL

“Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi (OAK) rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 328/3-sonli qarori bilan ro’yxatga olingan.

Muassis: “Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy maktabi.

Tahririyat manzili:

100066, Toshkent shahri, Islom Karimov ko’chasi, 49 uy

Elektron manzil: ilmiymaktab@gmail.com

Jurnal web-sayti: www.laboreconomics.uz

Bog’lanish uchun telefonlar:

+998998818698

Tahririyat Kengashi raisi:
(Chairman of the Editorial Board)

Abduraxmanov Qalandar Xodjayevich, O'zFA akademigi

Tahririyat Kengashi a'zolari:
(Members of the Editorial Board)

Sharipov Kongratboy Avezimbetovich, t.f.d., prof.
Yusupov Axmadbek Tadiyevich, i.f.d., prof.
Raifkov Kudratilla Mirsagatovich, i.f.d., prof.
Xalmuradov Rustam Ibragimovich, i.f.d., prof.
Umurzakov Baxodir Xamidovich, i.f.d., prof.
Nazarov Sharofiddin Xakimovich, i.f.d., prof.
Jumayev Nodir Xasiyatovich, i.f.d., prof.
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof.
Zokirova Nodira Kalandarovna, i.f.d., prof.
Xudoyberdiyev Zayniddin Yavkachevich, i.f.d., prof.
Muxiddinov Erkin Madorbekovich, i.f.f.d., (PhD)
Xolmuxammedov Muhsinjon Murodullayevich, i.f.n., dots.
G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich, i.f.d., prof.
Irmatova Aziza Baxramovna, i.f.d., prof.
Shakarov Zafar Gafarovich, i.f.f.d., (PhD)

Jamoatchilik Kengashi a'zolari:
(Community Council members)

Bred Bodenxauzen (AQSh)
Jon Ankor (Buyuk Britaniya)
Odegov Yuriy Gennadevich (Rossiya Federatsiyasi)
Xeynz Miller (AQSh)
Sung Dong Ki (Koreya Respublikasi)
Masato Xivatari (Yaponiya)
Gerxard Feldmayer (Germaniya)
Eko Shri Margianti (Indoneziya)
Ahmed Mohamed Aziz Ismoil (Misr)
Rohana Ngah (Malayziya)
Sharifah Zanniyerah (Malayziya)
Teguh Dartanto (Indoneziya)
Nur Azlinna (Saudiya Arabistoni)
Muhammed Xoliq (Pokiston)
Alisher Dedaxonov (Toshkent)

Mas'ul muharrir (Editor-in-Chief): G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich

Ijrochi muharrir (Executive Editor): Iskandarova Dilafruz Ikrom qizi

Veb-administrator (Web admin): Mamatxo'jayev Otabek

MUNDARIJA (CONTENTS)**MEHNAT BOZORI VA MEHNAT MUNOSABATLARI**

S.B.G'oyipnazarov	<i>Ish bilan bandlik sifatini oshirishning ijtimoiy-iqtisodiy omillari va rivojlanish yo'nalishlari</i>	6-17
S.P.Qurbonov	<i>Ish bilan unumli bandlik darajasini baholashda institutsional, inklyuzivlik va hududiy xususiyatlar</i>	18-29
Z.Y.Juliyev	<i>Preparing Uzbekistan's labour force for WTO integration: risks and policy directions</i>	30-40
Sh.Sh.Iskandarov	<i>Aholi bandligini ta'minlashda oliy ta'lim xizmatlarining vazifalari</i>	41-50
M.A.Jumayeva	<i>Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun inklyuziv tadbirkorlik bo'yicha ilmiy tadqiqotlarning bibliometrik tahlili (R dasturi asosida)</i>	51-60

INSON KAPITALI

Sh.V.G'aniyev	<i>Kredit-modul tizimini jahon tendensiyalariga tenglashtirish</i>	61-69
S.R.Xolbayeva	<i>Рост охвата высшим образованием как фактор безработицы</i>	70-82
J.B.Shaymanov B.B.Quvondiqov	<i>Inson kapitali va uning iqtisodiy rivojlanishdagi o'рни...</i>	83-91

INSON TARAQQIYOTI

N.A.Axmedova	<i>Aholi daromadlarini oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sirining hozirgi holati tahlili</i>	92-101
A.F.Abdullayev	<i>O'zbekiston axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sektorining rivojlanish holati: 2017-2024 yillar tahlili ...</i>	102-110
D.B.Fayziyeva	<i>Minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini</i>	111-119
J.K.Karimov	<i>Davlat iqtisodiyoti xavfsizligining tuzilmaviy komponentlarini aniqlashga yondashuvlarni ishlab chiqish</i>	120-128
J.K.Karimov	<i>Globalashuv muammolari sharoitida iqtisodiy xavfsizlik indeksini iqtisodiy va matematik modellashtirish</i>	129-139

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH**S.S.Amirdjanova***Риски и угрозы попадания в бедность среди занятого населения* 140-148**MIGRATSIYA****Z.T.Jumanova
J.X.Abdikayumov***Iqtisodiyotga turizmning bevosita ta'sirini tanlanma kuzatuvlar asosida statistik baholash* 149-159**INSON RESURLARINI BOSHQARISH****M.Sh.Axmedov***Korxonalarda KPI orqali ishchilarni rag'batlantirish tizimini takomillashtirish masalalari* 160-170**K.A.Ibroximova
I.A.Imomov***Mechanisms for improving personnel management in enterprises to enhance financial sustainability* 171-183**J.R.Mansurov***Turistik korxonalarda HR texnologiyalarini joriy etishning samaradorlik ko'rsatkichlari* 184-194**M.G'.Qaxramonova***Kadrlar qo'nimsizligi darajasini pasaytirishda xorijiy kompaniyalar tajribalaridan O'zbekiston mehnat bozorida foydalanish imkoniyatlari* 195-206**TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH****T.Djurayev***Моделирование прогнозирования развития агропромышленного комплекса* 207-216**J.I.Isломov***Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini yuritishning yangi yondashuvlari* 217-226**N.O.Jumaniyazov
S.J.Xudayorova***Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari* 227-237**N.O.Jumaniyazov
N.Z.Matmuratova***Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirish strategiyasi* 238-247**N.O.Jumaniyazov***Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirish yo'llari* 248-258**U.U.Raxmatullayev***Kichik biznesni eksport salohiyatini oshirish obyektiv zarurati* 259-267**T.M.Urakov***O'zbekiston Respublikasi yashil iqtisodiyotda milliy shaffoflik tizimi* 268-275

A.A.Shomirov	<i>Iqtisodiyotga qimmatli qog'ozlar bozori orqali portfel investisiyalar jalb qilishning obyektiv zarurligi.....</i>	276-285
A.A.Abduqahorov	<i>Kichik va o'rta biznes subyektlari eksport salohiyatini oshirishda kichik sanoat zonalarining o'rni</i>	286-295

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ISSN: 3030-3117

<https://laboreconomics.uz/>

KREDIT-MODUL TIZIMINI JAHON TENDENSIYALARIGA TENGLASHTIRISH

G'aniyev Shahriddin Vohidovich

“Byudjet hisobi va g'aznachilik” kafedrası professori

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

e-mail: shahriddinganiyev65@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6555-8804

Doi: https://doi.org/10.55439/LEHC/vol2_iss1/a214

Annotasiya. Maqolada Oliy ta'lim muassasasi bo'yicha kadrlar tayyorlash sifatini yaxshilashning amaldagi holati tahlil etilgan. Muallif tomonidan yosh mutaxassislariga bilimlarini oshirishlarida o'rnak bo'lish tavsiya etilgan. O'quv jarayonini o'qishga oid axborotni modulli tasavvur etish asosida uyushtirish usuli ekanligi, uning mohiyati ta'lim mazmunida tashkiliy-uslubiy modullarda aks ettirilishi va uning hajmi didaktik farqlanishiga bog'liq ravishda o'zgarib borishi ko'rib chiqilgan. Shuningdek ta'lim olish jarayonini tashkillashtirish va ta'lim sifatini oshirish usullari taklif etilgan.

Kalit so'zlar: kredit, konsepsiya, kadr, modul, mavqeyi, motivasion, dastur, didaktik, ta'lim, innovasiya, fundamental.

ADJUSTING THE CREDIT-MODULE SYSTEM TO GLOBAL TENDENCIES

Ganiev Shahriddin Vakhidovich

Professor of the Department of

"Budget Accounting and Treasury".

Tashkent state university of economics

Abstract. The article analyzes the current state of improving the quality of personnel training at the higher educational institution. The author recommends setting an example for young professionals to improve their knowledge. It was considered that the educational process is a method of organizing information related to reading on the basis of modular visualization, its essence is reflected in organizational and methodological modules in the content of education, and its size changes depending on didactic differentiation. Methods of organizing the educational process and improving the quality of education are also proposed.

Keywords: credit, concept, personnel, module, position, motivational, program, didactic, education, innovation, fundamental.

НАСТРОЙКА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЫ К ГЛОБАЛЬНЫМ ТЕНДЕНЦИЯМ

Ганиев Шахриддин Вахидович

Профессор кафедры «Бюджетного
учета и казначейской».

Ташкентский государственный экономический университет

Аннотация. В статье анализируется современное состояние повышения качества подготовки кадров в высших учебных заведениях. Автор рекомендует подавать пример молодым специалистам для совершенствования своих знаний. Считалось, что учебный процесс – это способ организации информации, связанной с чтением, на основе модульной визуализации, его сущность отражается в организационно-методических модулях содержания образования, а его размер меняется в зависимости от дидактической дифференциации. Также предложены методы организации учебного процесса и повышения качества образования.

Ключевые слова: кредит, концепция, персонал, модуль, должность, мотивационный, программа, дидактический, образование, инновационный, фундаментальный.

Kirish

Yangi O'zbekiston Respublikasi jahon miqyosida kelajagi porloq davlatlar tarkibida namoyon bo'lmoqda. Shu bugungi kunda respublikamizda turli sohalarda, jumladan oliy ta'lim tizimida, respublikamizning kelajagi uchun mustahkam poydevor qurish va rivojlangan mamlakatlar qatoriga erishish uchun ko'plab islohotlar va ishlar amalga oshirilmoqda.

Yosh avlodning bilimli va barkamol bo'lib yetishishi, ularga berilayotgan imkoniyatlarning dunyo bo'ylab keng qamrovli bo'lishini ta'minlash maqsadida mamlakat ta'lim tizimiga yangi ta'lim texnologiyalari, xorijiy tajribalar kirib kelmoqda hamda mamlakat doirasida joriy etilmoqda va keng tarzda amalda qo'llanib kelinmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Kredit va modul tushunchalariga O'zbekiston olimlari Sh.V.G'aniyev [9] Yaangi O'zbekistonning Boloniya jarayonida ishtirok etishi va uning oliy ta'lim tizimida kredit-modul tizimining amalda joriy etilishi ko'p imkoniyatni beradi. Jumladan, mamlakatimizdagi OTMlarida xorijiy mamlakatlar OTMlari bilan aloqalarni kengaytirishni, ta'lim dasturlari hamda sillabuslarini rivojlangan mamlakatlarning tajribalari asosida ishlab chiqishni ta'minlaydi va h.k. V.O'rinov, M.Sultonov, A.Umarov, B.Sh.Usmonov va R.A.Xabibullayevlar [4] tomonidan berilgan ta'riflar quyidagicha ma'noni aks ettiradi, kredit-modul tushunchasi ikki so'zdan iborat: “kredit” va “modul”.

Kredit. Oliy ta'lim sohasida kredit ko'pchilikka bank va moliya sohasi orqali tanish bo'lgan qarzdorlik yoki moliyaviy majburiyat tushunchasini anglatmaydi. Shuning uchun oliy ta'lim sohasida kredit so'zi ko'pincha “akademik”so'zi bilan birga ishlatiladi.

Akademik kredit - oliy ta'limning muayyan bosqichida ushbu ta'lim darajasini qo'lga kiritish maqsadida talaba tomonidan muntazam ravishda to'plab boriladigan ramziy o'lchov birligi. Bu birlik talaba ma'lum miqdordagi o'qish yuklamasini bajarganligi va muayyan o'qish natijalarini muvaffaqiyatli tarzda egallaganligini anglatadi.

Modul. ECTS tizimida o'quv dasturi bir necha modullardan tashkil topadi. Talaba kreditlarni faqat modullar orqali qo'lga kiritishi mumkin. Xo'sh ECTS tizimida modul nimani anglatadi?

Akademik modul - yaxlit, muayyan o'quv natijalariga erishishga qaratilgan, o'zining baholash mezonlariga ega bulgan tizimli, izchil o'qish va o'rganish harakatlari jamlanmasi. U odatda bir semestr davom etadi lekin ayrim hollarda bir necha soatdan iborat bo'lishi ham mumkin. ECTS tizimida har bir modul o'zida muayyan miqdordagi kreditlarni aks ettirish ta'riflari taklif etilgan [5] bo'lsa, jahon ta'lim sahosisdagi yo'nalishlarni hisobga olib, xorijiy kredit tizimlarini tahlil qilish maqsadga muvofiqdir. “Kredit soat” tizimi dastlab AQShda paydo bo'lgan va takomillashgan, 1969 yilda Garvard universiteti Prezidenti, amerika ta'limining atoqli namoyandasi Charlz Eliot birinchi bo'lib “kredit-saat” tushunchasini kiritgan va 1870-1880 yillar davomida fan hajmini kredit saatlarda o'lchashga imkon beruvchi tizimni joriy qilgan [7]. 1892 yildan “kredit-saat” tizimini joriy qilishning ikkinchi bosqichi boshlandi. AQSh milliy ta'lim qo'mitasi “kollej-maktab”larda va o'rta maktablar uchun ham “kredit” tushunchasini joriy qildi va keyinchalik bakalavriat dasturlari mazmunini baholashning kredit tizimini magistratura va doktorlik ta'lim bosqichlarigacha kengaytirildi[8].

Tahlil va natijalar

Respublikamizda amalga oshirilayotgan tizimni yanada takomillashtirish, mutaxassislik bo'yicha kadrlar tayyorlash sifatini yaxshilash, yosh mutaxassislarga bilimlarini oshirishlarida o'rnak bo'lishni taqozo etadi. Mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish borasidagi ustuvor vazifalarga mutanosib ravishda tegishli qonunlarga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish bilan bir qatorda yangi qaror, farmoyishlar qabul qilinmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabridagi “O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi PF-5847-sonli Farmonining maqsad va vazifalari [14]:

- 1) oliy ta'lim sifatini yaxshilash;
- 2) ta'lim tizimini muvofiqlashtirish;

3) Xalqaro standartlarni kiritish bo'lgan oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini bosqichma-bosqich kredit modul tizimiga o'tkazish yuzasidan qator chora-tadbirlar belgilangan.

Modulli o'qitish tizimi nima? degan savolga quyidagicha javob qilishimiz mumkin bo'ladi. Modulli o'qitish tizimi – o'quv jarayonini o'qishga oid axborotni modulli tasavvur etish asosida uyushtirish usuli bo'lib, uning mohiyati shundan iboratki, ta'lim mazmuni alohida tashkiliy-uslubiy modullarda aks ettiriladi va uning hajmi didaktik maqsadlar, o'quvchilarning mutaxassisligi va darajasiga ko'ra farqlanishiga bog'liq ravishda o'zgarib borishi mumkin:

birinchidan, tegishli o'quv materialining tarkibini o'ziga xos tarzda amalga oshiradi, ya'ni ma'lumot tashkiliy-uslubiy bloklar ko'rinishida uzatiladi, o'rganishdan keyin pedagogik maqsad, ta'limning individual dasturlarning samarasiga erishiladi;

ikkinchidan, ta’limning tashkiliy shakllariga yangicha yondashuv bilan farqlanadi, aynan pedagog va talaba o’rtasidagi muloqot shakli oldingidan farqli ravishda “pedagog bilim beradi, talaba –o’zlashtiradi” tartibida emas, “pedagog topshiriq beradi, talaba izlanishlar asosida bilim egallaydi” tartibiga o’tiladi;

uchinchidan, tegishli fanning amaliyotga uzviy bog’lanishi bilan farqlanadi. Shu o’rinda bu tizimning kamchiliklariga to’xtalib o’tishni maqsadga muvofiq deb hisobladik [5]:

- mustaqil shug’ullanishga e’tiborning yuqoriligi, talabalarga doimiy yo’nalish berib turish, yondashuvni to’g’ri tanlashlarida yordamlashish yetishmay qolishi mumkin;

- modullarda o’quv materiallarini to’g’ri tanlay olmaslik ehtimolining borligi, chunki ajratilgan vaqt har doim ham batafsil yondashishga imkoniyat bermaydi;

- modul dasturlari va materiallarini ishlab chiqishga uzoq vaqt talab etilishi;

- yangi tizim, yangicha yondashuvga ko’nikish, moslashishning muayyan vaqt talab qilishi.

Adabiyotlar tahlili ko’rsatdiki, “Xorijiy tajribaga tayanib aytish mumkinki, modulli pedagogik texnologiya G’arbda keng tarqalgan. Hali 1869 yildayoq Garvard universitetida talabalarning o’quv fanini kelgusida chuqurroq o’rganish uchun mustaqil tanlash imkoniyati beriladigan ta’lim tizimi joriy etilgan ekan.

Xususan, kasbiy sohasi uchun qanday bilimlar va malakalar zarur bo’lishini o’zi belgilaydi. XX asrning 60-yillarida ingliz tilida so’zlashuvchi mamlakatlarda modulli o’qitish uning zamonaviy ko’rinishida singa boshladi”. Demak, kredit-modul tizimiga o’tish – ayni damdagi talab va ehtiyoj bo’lib, u zamonaviy mutaxassisdan kasbiy kompetentlik va noodatiy vaziyatlarda qaror qabul qilish, jamoada ishlash, axborotni mustaqil olish, tahlil qilish, undan samarali foydalanish, o’zgaruvchan vaziyatlarga moslashuvchanlikni talab qiladi. O’z navbatida, bevosita tayyorlanayotgan kadrlarning motivasion xususiyatlariga, xususan, bilimlarni o’zlashtirish samaradorligi o’quv faoliyatining muvaffaqiyatlilikini belgilab beruvchi omillarga bog’liq.

1-jadval

Amaliyotlarni tashkil yetish, o’tkazish va talabalarni baholash mezonlarni belgilash oliy ta’lim muassasalari tomonidan amalga oshirilishi

O’qish muddati	Haftalar soni	Kreditlar miqdori	Akademik soatlar miqdori
3 yil	152	180	540
4 yil	204	240	720
5 yil	256	300	9000
6 yil	308	360	10800

Malaka talabalari bakalavriyat ta’lim yo’nalishlari va magistratura mutaxassisliklarining har biri bo’yicha maskur davlat standarti, “Oliy ta’limning Davlat ta’lim standarti. Oliy ta’lim yo’nalishlari va mutaxassisliklari klassifikatori”, milliy malaka ramkasi, kasb standartlari, kadrlar buyurtmachilari, ish beruvchi korxona, tashkilot va muassasalarning talab va ehtiyojlariga muvofiq ishlab chiqiladi.

Jumladan, ta’lim motivasiyasiga ta’sir etuvchi ichki va tashqi omillar mavjud bo’lib, ta’lim olish jarayonini tashkillashtirish va ta’lim sifatini oshirish aynan shulardan iborat.

Xozirgi kunda institut va universitetlarning ta’lim berish faoliyati imkon darajada takomillashtirilib, xalqimizning asrlar davomida shakllangan ilm sari intilishi namoyon bo’lmoqda.

Mamlakatimizda 2019 yilning oktyabrida O’zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi qabul qilindi. Unda oliy o’quv yurtlarida qamrov darajasini kengaytirish hamda ta’lim sifatini oshirish, raqamli texnologiyalar va ta’lim platformalarini joriy etish, yoshlarni ilmiy faoliyatga jalb qilish, innovasion tuzilmalarni shakllantirish, ilmiy tadqiqotlar natijalarini tijoratlashtirish, xalqaro e’tirofga erishish hamda boshqa ko’plab aniq yo’nalishlar belgilab berilgan.

OTMlarida oxirgi yillarda ochiqlik sharoitida, jahondagi bir necha mashhur universitetlarning ilmiy tadqiqot faoliyati, shuningdek, xalqaro ta’lim dasturlari tizimi bilan hamkorlikda ish olib borilmoqda, bu esa bizni ta’lim jarayonining shakl hamda mazmunini kengaytirish mohiyatini anglashga boshlaydi.

O’zbekistonning iqtisodiy hayotidagi jadal yangilanish hamda o’zgarishlar sharoitida ta’lim va fanni innovasiyalarga yo’naltirilgan holda rivojlantirish maqsadlariga to’la mos keladi.

O’zbekiston Respublikasining oliy ta’lim tizimida sezilarli ijobiy o’zgarishlar ro’y bermoqda. OTMning qiyofasi o’zgarib, moddiy-texnika bazasi yaxshilanyapti, ilmiy ishlanmalarni moliyalashtirish va ijtimoiy qo’llab-quvvatlash kuchaytirilmoqda, jumladan, professor-o’qituvchilarning oylik daromadlari ko’payib bormoqda.

Prezidentimizning 2016 yil dekabrda O’zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasida bo’lib o’tgan olimlaru ziyolilar bilan uchrashuvi yodga tushadi. O’shanda davlat rahbari mamlakatimiz sanoati, agrar tarmog’i va umuman, iqtisodiyotida xorijda ishlab chiqarilgan zamonaviy texnologiya hamda jihozlarni joriy etish va ulardan foydalanish masalasiga alohida e’tibor qaratgandi. Negaki, gap raqamli yechimlar asosida ishlaydigan murakkab texnologik komplekslardan tortib, to oddiy muhandislik ishlanma va uskunalargacha chetdan keltirilayotgani haqida borar edi.

Ta’limning asosiy vazifalarini, mavjud ilmiy salohiyat va alohida shaxslarning iste’dodini davlatning tuzilmalari hamda iqtisodiyot tarmoqlarining amaldagi ehtiyojlariga moslashtirish muhim. Yillar davomida

biz rivojlanmadik, kuzatuvchi bo'lib qolaverdik, deyish, albatta, noto'g'ri bo'lardi. Fanlar akademiyasidagi uchrashuv esa O'zbekistonning eng yangi tarixida biz ilmiy hamjamiyatda qanday o'rinni egallayapmiz, xalqaro ta'lim jarayonida qatnashyapmizmi, o'zgarishlar va innovasiyalarni maqsad qilganmizmi — ana shu kabi savollarni ko'ndalang qo'ydi.

Bugungi kunda tobora kuchayib borayotgan o'zgarishlarga javob berish maqsadida harakat qilish zarurligini his qilamiz. O'zgarishlar sari bir necha qadam qo'yish uchun esa xalqimiz asrlar davomida to'plagan bebaho tajriba, ya'ni kadrlar tayyorlash bo'yicha erishilgan yutuqlar, uslubiy, tuzilmaviy, moddiy va nihoyat, innovasion rivojlanish tajribasini hisobga olish hamda undan foydalanish lozim, manashunday yo'l — yangilanish va kashfiyotlar yo'li — OTMlarini zamonaviy tadqiqotlar universitetiga aylantirish jarayonidir.

Ta'lim va ilmiy faoliyatni innovasion rivojlantirish uchun keng imkoniyatlarini ochishdir. Dunyo tajribasi ko'rsatishicha, ilmiy tadqiqotlar universitetini shakllantirishning muhim omili uning ko'p funksiyali bo'lishi, ta'lim va fanni ishlab chiqarish “zanjiri”da innovasion jarayonlarining qo'llab-quvvatlanishi bilan bog'liq.

O'zbekiston Respublikasida OTMlari o'zining ko'p yillik faoliyati davomida tayyorlayotgan mutaxassislari, professor-o'qituvchilar tarkibini shakllantirish, fundamental hamda amaliy ilmiy-tadqiqot ishlarini tashkil etish, ixtisoslashtirilgan laboratoriyalar va ishlab chiqarish maydonchalari hamda hududlardagi filiallarining mavjudligi yo'nalishlarida noyob tajribalar o'tkazilib kelinmoqda. OTMlarida texnoparklar, texnopolislar, ilmiy-innovasion klasterlar va laboratoriyalar, biznes-inkubatorlar, yangi zamonaviy kafedralar tashkil etilib, faoliyatini amalga oshirib kelmoqda.

Mamlakatimiz rahbariyati tomonidan ilgari surilayotgan vazifa — O'zbekiston iqtisodiyotiga innovasiyalarni joriy etishni jadallashtirish — ko'p jihatdan uning yangilanayotgan tuzilmasini shakllantirishga bog'liq deb o'ylaymiz.

Tuzilma tarkibida eng ahamiyatli o'rinni ilmiy soha egallaydi, bu esa institusional tizimning, ya'ni oliy ta'lim muassasalari mavqeyini yanada ko'tarish, mustahkamlash bilan bog'likdir.

Shu bugungi davr talab etayotgan innovasiyalarni amalga oshirish uchun esa ilmiy sohaning o'zi ham eng zamonaviy innovasion texnologiyalarni o'z faoliyatiga tatbiq qilishi maqsadga muvofiqdir.

Ilmiy sohaning innovasion rivojlanishini boshqarishga mo'ljallangan texnologiyalar, mexanizmlar va usullarni takomillashtirishni taqozo qiladi.

Ta'lim muassasalarini oliy o'quv yurti sifatida tanitadigan ko'rsatkichlarga erishdi. Jumladan:

- innovasion infratuzilmani shakllantirish, uning asosiy elementlari bo'lgan texnoparklar, klasterlar, texnopolislar va biznes-inkubatorlar;

– ta’lim, fan va ishlab chiqarishning makroiqtisodiy integrasiyasi institut atrofida klaster tuzilmalari bilan to’ldiriladigan, ixtisoslashtirilgan ilmiy-texnik va iqtisodiy maydonchani shakllantirishga olib kelishi maqsadga muvofiqdir.

Yuqorida keltirilgan, OTMlarning zamonaviy ilmiy faoliyatiga tegishli ko’rsatkichlarning aksariyati ushbu sohadagi intilishlarimiz va salohiyatimizdan darak berib turibdi. Ular bosib o’tilgan rivojlanish bosqichiga xolis baho berish bilan birga, kelgusida tadqiqotlar universitetiga aylanish uchun yo’l ochib berishi maqsadga muvofiqdir.

MDH bo’yicha qo’shnilarimiz — Qozog’iston va Rossiya Federasiyasi OTMlarida mavjud. Ularning tajribasi katta qiziqish uyg’otadi, masalan, ushbu oliy dargohlar davlat tashabbusi bilan o’tkaziladigan, “milliy tadqiqotlar universiteti”[8] toifasi beriladigan oliy ta’lim muassasalarini rivojlantirish dasturlari bo’yicha tanlovda qatnashadi.

Rossiyada bunday tanlov universitetining ayni vaqtdagi holati hamda keyingi yillardagi rivojlanish dinamikasini tahlil qilish asosida amalga oshiriladi. Jumladan, bunda universitetning kadrlar salohiyati, ta’lim jarayoni va ilmiy tadqiqotlar infratuzilmasi, ta’limiy hamda ilmiy-innovasion faoliyatning samaradorligi, xalqaro va milliy darajada tan olingan yutuqlari, taqdim etilgan rivojlanish dasturining asoslanganligi hamda kutilayotgan natijadorligi singari ko’rsatkichlar hisobga olinadi.

Qozog’iston misolida oladigan bo’lsak, sanab o’tilgan mezonlar bo’yicha ayrim ko’rsatkichlar quyidagicha:

- “Times Higher Education World University Rankings” reytingiga muvofiq ravishda dunyoning eng yaxshi 200 ta universiteti safiga kirgan xorijiy oliy o’quv yurti[7] ishtirokida ishlab chiqilgan oliy ta’limdan keyingi ta’lim dasturlarining ulushi — 20 foizdan kam emas;

- ilmiy-pedagogik xodimlarning umumiy tarkibida chetdan taklif etilgan xorijiy o’qituvchi va tadqiqotchilar ulushi — 12 foizdan kam emas;

- xorijiy o’qituvchi va tadqiqotchilar bilan hammualliflikda tayyorlangan ilmiy maqolalar ulushi — keyingi uch yilda xalqaro reytingli jurnallarda chop etilgan ilmiy maqolalarning umumiy soniga nisbatan 10 foizdan kam emas.

Xulosa

O’zgarishlar yo’lidagi islohotlarning muhim jihatiga to’xtalib o’tish lozim deb hisoblaymiz. Jumladan,

Bilamizki, tadqiqotlar universitetiga aylanish va uning samarali faoliyat yuritishi uchun zamonaviy, yuqori darajada tashkillashtirilgan innovasion raqamli bazaga tayanish lozim bo’ladi. Bu masalada ancha orqada qolganmiz, ko’rib turganimizdek, dunyo allaqachon raqamli globallashtirish davriga qadam bosdi, bu davr esa axborot, g’oyalar hamda innovasiyalar oqimi to’xtamayotgani bilan ajralib turadi.

Ekspertlarning bashoratiga ko’ra, 2023-2025 yillarda jahon iqtisodiyotining 27-30 foizi raqamlashtirilgan texnologiyalarni joriy etishga

o'tadi. Bu jarayon esa davlat, biznes, ta'lim va umuman, jamiyat samarali faoliyat yuritishiga imkon yaratadi.

Bunday sharoitda istiqbolli ta'lim texnologiyalari, yangi axborot-kommunikasiya vositalari, innovasion pedagogik yechimlar va ijtimoiy texnologiyalardan keng foydalanayotgan “smart” ta'lim tizimi bugungi kun talablariga, davlat hamda jamiyatning intilishlariga to'la javob beradi.

Misol uchun, Yevropada ushbu chaqiriqlarga javoban yagona Yevropa universiteti haqidagi g'oya ilgari surilmoqda, toki u internet tarmog'ida “smart” ta'limning umumiy standartlari, bitim va texnologiyalari asosida hamkorlik faoliyatni olib borsin. Rossiya Federasiyasida Milliy texnologik tashabbus universiteti faoliyat yuritib kelmoqda, u esa insonning raqamli iqtisodiyotdagi kasbiy rivojlanishini ta'minlaydi. Jahon ta'lim hamjamiyatida shunga o'xshagan misollar ko'p.

Respublikamiz jahon tendensiyalaridan chetda qolishi mumkinmi? Albatta, yo'q. Bugungi kunda OTMlarimiz mintaqaviy va xalqaro darajadagi aniq loyihalar ustida ishlayapti, yangi raqamli ta'lim platformasini yaratish, infratuzilmada zamonaviy bo'linmalar tashkil etish bo'yicha innovasion yechimlar qabul qilinmoqda. Biz yangilanish va kashfiyotlar ostonasiga juda yaqin keldik, maqsadni aniq belgilab olganmiz va bizdan tajribali ustozlar o'z hayotini OTMlari rivojlanishiga bag'ishlagani singari fidoyilik talab etilishini maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi Toshkent, 2023 y.,
2. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. Toshkent, 2020 y., 23 sentyabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 5 yanvardagi «Uzluksiz ta'lim tizimi uchun davlat ta'lim standartlarini ishlab chiqish va joriy etish to'g'risida»gi 5-sonli Qarori.
4. Usmonov B.Sh., Xabibullayev R.A. Oliy o'quv yurtlarida o'quv jarayonini kredit-modul tizimida tashkil qilish. O'quv qo'llanma. – Toshkent, TKTI, 2020. - 120 bet.
5. Mustafaqulov Sh., Sultonov M. “Kredit-modul tizimiga o'tish nima uchun kerak? Maqsad, mohiyat va afzallik. [http:// xs.uz/uzkr/post/kredit-modul-tizimiga-otish-nimauchun-kerak-maqsad-mohiyat-va-afzallik](http://xs.uz/uzkr/post/kredit-modul-tizimiga-otish-nimauchun-kerak-maqsad-mohiyat-va-afzallik).
6. Reforma i razvitiye vysshego obrazovaniya. YuNESKO, Parij, 1995.
7. Lissabonskaya konvensiya: "O priznanii kvalifikatsiy, otnosyayuxsya k vysshemu obrazovaniyu v Yevropeyskom regione". 11.04.1997.
8. Bolonskaya deklarasiya "O Yevropeyskom regione vysshego obrazovaniya". g.Bolonya, Italiya. 1999.
9. G'aniyev Sh.V. “Kredit-modul tizimida ta'lim jarayonini takomillashtirish”. Monografiya. // – T.: “tahririy nashriyot” TDIU, 2025. – 144 b.

10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 02.03.2015 y. dagi “Magistratura to'g'risidagi nizomni tasdiqlash xaqida” gi 36-son qarori.

11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 20 apreldagi “Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida” gi PQ-2909-sonli qarori;

12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 27 iyuldagi “Oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora- tadbirlari to'g'risida” gi PQ-3151-sonli qarori;

13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.06.2018 dagi “Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida” gi PQ-3775-son qarori;

14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 08.10.2019 y. dagi “O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida” gi PF-5847-son Farmoni.

Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali

+998 71 239 28 13

Tashkent, Uzbekistan

ilmiymaktab@gmail.com

www.laboreconomics.uz